

ת"ת נ"ט 79 :

חש'בה : אורח'א

תת - חש'בה : ראשית

לם - ת"ת : זכר בני יחאל :

זכר בני יחאל

ת"ת :

- תעודת זהות אהרא'אן - 1 ל"ה

- ראשון אהרא'ק - 777/101/25 - 15 ל"ה

- ראשון אהרא'ק - 777/101/17 - 16 ל"ה

סה"כ : 32 ל"ה

סארכיון בן-זאביון

חס'בה, סארי-קול:

גג-חס'בה: סארי-קול.

לס הייך: זעקסן יחיד.

לס הייך: 79.

לס הייך: 32.

"תעודת זכות" למרואיין

שם: _____ יחיא

שם משפחה: _____ פובדני

תאריך לידה: _____ 1896

תאריך עליה: _____

מסגרות פעולה עקריות: מאיישי זכרד האוסה ; אינפליס (האיכנויים
שן האוסוצ'ניה ב'קריחיל האאווה' ; התג'יס שצא הפרטי
בעד לחת'ה ה II ; אסע'לי ורע האנגפ'ים ואראסי "הארכט
ש'אולה" ; חבר הנסב הכאסונה אסעס אסא" ; כופן כיו"ר
אונצב האנה'ים שן "לקורה" .

פרסומים מחקריים ואחרים בנושאי הראיון שהמרואיין כתב אותם, יודע עליהם או ממליץ

עליהם: _____

כתובת: _____

מס' טלפון: _____

המכון למורשת בן-גוריון

המדור לתיעוד בע"פ

תאריך: 25.10.77

קסטה מס' 278

המראיין : מר דובדבני יחיאל

המראיין : יגאל דוניץ

ש אתה מתייחס למשפט של משמרת עבודה עברית כפתח-תקוה?

ת ב-1927, ראשית 1928, ב"דבר".

ש האם בן-גוריון היה עורך-דין במשפט זה?

ת הוא הופיע כעו"ד, לא כעו"ד מקצועי, אך הוא קיבל על עצמו להופיע כסוען לשופטים.

ש האם זכור לך מה היה הרקע לשביחה הזאת ומדוע בן-גוריון התערב?

ת הרקע היה פשוט מאוד; היתה מלחמה על עבודה עברית ואז לאחר שהיה מו"מ עם האיכרים שלא הצליח, החליטו הפועלים לארגן הפגנה על יד הפרדסים. בהפגנה זאת, ועד האיכרים של פתח-תקוה הזמין את המשטרה הבריטית. המשטרה הבריטית פיזרה את ההפגנה ונאסרו אז למעלה מ-20 איש וביניהם ישראל אידלסון-בר-יהודה, שהיה אז מזכיר מועצת פועלי פתח-תקוה. אח"כ כשנערך המשפט, הופיע בן-גוריון כעו"ד. זה היה משפט מעניין מאוד ובן-גוריון נהג אז כעו"ד לפי כל החוקים והכללים וכוודאי יש ב"דבר" תיאור מלא. אני חושב שגם ביומניו הדבר מופיע.

ש על המשפט בנס-ציונה יש הרבה חומר וזה יותר מאוחר.

ת משפט פתח-תקוה קודם למשפט נס-ציונה והוא לא פחות מעניין, בכל-אופן הופעתו היתה מאוד מעניינת.

ש האם אתה זוכר מה היו עיקר הטענות שלו?

ת לא. עברו מאז כבר 50 שנים. הוא טען אז שהפועלים נלחמו בצדק על זכותם לעבודה עברית וזה מופיע בעתון "דבר" ואני בטוח שזה מופיע גם ביומניו.

17

D

W

ת

ביפו, הפסיקו האיכרים לזמן מה את עבודת הערבים ולקחו במקום רק פועלים

ערביים. היחה אז עזיבה גדולה מאוד של הארץ והיה חוסר עבודה גדול.

ב-3-1922 היו בארץ 22,000 פועלים ומהם כשליש היה מחוסר עבודה. הממשלה

הייתה ריקה לחלוטין וכאשר פסקם ההסתדרות דרכים כיצד להקטין את חוסר

העבודה מחד גיסא ומאידך גיסא איך להמשיך בכל זאת את הקילוח הדק של

העליה שהגיע לארץ, אם כי (באותן שנים הייתה ירידה גדולה מהארץ) החליטה

לחדש את המלחמה על עבודה עברית במושבות. ענין זה החחיל ע"י הקמת

"חבורת מעבר" בפתח-תקוה. חבורה זו ניסתה לחדור לעבודה והחליטה אז

שבמקום השיטה הקודמת של עבודה יומית בלבד, ^אהופיע כקבלן לעבודות ולקבל

עבדות אלה גם בצורה קבלנית. אח"כ התפתח העניין המסורתי שנים רבות קם

"יכין" ובבג, חבורה זו קיבלה עבודות בקבלנות. אך א"מ היה להתחרות בגן

עם הפועל הערבי **שקד** מעלֵּית השמש ועד שקיעתה וקיבל 8-2 אגורות

ליום, ללא כל תנאים סוציאליים ולעולה היהודי, אשר (לפועל החדש, לא

היה קל להתחרות בכך. העבודות החקלאיות אז לא היו כמו היום. זו היתה עבודה גופנית קשה מאוד; את האדמה עדרו בסוריות ואת הזיבול עשו ע"י סחיבת שקי זבל טרי על הגב, וכל זה לא היה קל לפועל היהודי. "חבורת המעבר" ניסתה לעשות זאת ע"י עבודה קבלנית ולא כ"כ הצליחה כי האיכרים לא נענו גם לכך, פרט לבודדים. בכל פתח-תקוה היה פרדס אחד מפורסם - קורל - שאצלו חמיר היתה עבודה עברית ~~והגב עזר מקומות~~ ^{בבדדים}.

כאשר ראו הפועלים שבעבודה קבלנית א"א להצליח ולא במו"מ, החליטו להפגין. להפגנה זו הזמין הועד החקלאי את המשטרה הבריטית שנענתה מיד ובאה ובמכות פיזרה את ההפגנה. לאחר ההפגנה היו משמרות ליד הפרדסים, בכניסה, של פועלים יהודים שהחליטו למנוע כניסת ערבים לעבודה. המשטרה באה לפרדסים וסילקה את המשמרות ואסרה אז כמה עשרות אנשים ופיניהם כאמור, את מזכיר מועצת פועלי פתח תקוה, ישראל אידלסון - בר-יהודה. כאשר אידלסון נאסר, אני החלפתי אותו. הייתי מזכיר ^{והתחלתי} פועלי פתח תקוה גם קודם, וכשהוא נאסר חזרתי והחלפתי אותו ושיחפתי ^{עם} פועלי בן-גוריון ^{עם} במו"מ עם האיכרים וגם עם הממשלה הבריטית. כמשפט לא הופעתי. כאשר היה צורך בעורך-דין למשפט, בן-גוריון אמר שלא צריך עו"ד; הוא ינהל את המשפט. ואכן ניהל אותו כעו"ד לכל פרטיו. ובעיתונות התקופה מופיע העניין ויש גם מאמר חשוב של מערכת "דבר" שנכתב ע"י ברל ^{ב 1919} או שהוא חתום ע"י מ.ד. ענין המלחמה על עבודה עברית היה אז הדבר המרכזי בחיי ההסתדרות.

בענין עבודה עברית, סיפר לי דוד הכהן שדווקא חברים ציוניים יחסית במפלגת הליבור הבריטית חומכי המפעל הציוני, אמרו: כיצד אתם מסתדרים עם עיקרון העבודה העברית מבחינה סוציאלית? הרי פירושו של דבר נישולו של הפועל העברי. כיצד בן-גוריון התמודד עם בעיה זאת?

מבחינה לקונית, היתה הנחה שזכות הפועל העברי לעבודה במשק העברי. זכות הפועל הערבי לעבודה במשק הערבי. במשק המדינה ובמשק העיריות המעורבות צריך לשתף פועלים יהודים וערבים למעשה, במשק-המדינה ובמשק-העיריות. (ירושלים חתמה) אם כי היהודים היו משלמי רוב

המיסים, אם לא היתה כמעט דריסת רגל היהודים, רק בודדים נכנסו לעבוד ברכבת. זה היתה הגישה העקרונית. המשק היהודי לא נוצר ע"י הערב אין ארץ עליה ואין עליה בלי עבודה עברית, אין סיכויים לעליה גדולה

היה אז ויכוח עם משה סמילנסקי. משה סמילנסקי אמר: "עליה יהודית על יסוד ~~בנין~~ של החיישבות יהודית ~~בנין~~... אך האיש הפרסי ^{לואי} ~~לואי~~ ^{לואי} את הפועלים הרצויים לו."

בחל-אביב היתה עבודה עברית בכל עבודת הבנין. אך לעומת זאת, בחיפה
ובירושלים, גם עבודת המנין של קבלנים יהודים, היתה עבודה ערבית רבה,
אם כי אני יכול לומר ~~לפי~~ בדיוק את האחרונים. יכול להיות שיהודים
סוציאליסטיים שישבו ~~האנגליה~~ ולאחשבו לעלות לארץ, ראו דבר זה כבלתי
~~נכון~~ אנחנו לא נישלנו את הפועל הערבי מהמשק שלו. אמרנו שאנחנו יוצרים
את המשק בכספי העם היהודי ובכספי יהודים ואנחנו רוצים שהיהודי שם עבודה
עברית כי בלעדיה אינן סיכויים לעליה. אנחנו לא רוצים לבנות כאן ארץ
של אפנדים, של בעלי אחוזות ~~והפועלים~~ ^(העובדים) יהיו ערבים. נוסף על הסכסוך
המעמדי שיהיה לנו משך הזמן גם סיכסוך לאומי.

ב-1927 היתה ועידת ההסתדרות, ועידה קשה, האם אתה זוכר, את האווירה שהיתה בוועידה זאת בין הפיה"צ : ואח"ע - מה קרה בוועידה זאת? חברים סיפרו לי שבוועידה זאת היתה התנ"ה קשה מאוד על רמז בענין סולל-כונה ולמרות זאת אנשי הפיה"צ לא תקצפו אח בן-גוריון למרות שהיה מזכיר ההסתדרות.

לא היה להם במה לחקור. באותה תקופה נלחמו המפלגות בעיקר על יסוד
הבדלי דעות והשקפות פוליטיות. בענין עבודה עברית לא היו חילוקי דעות
בין הפועה"צ לבין אח"ע.
היה ענין רציני, חכן-גוריון הגן על אחד מנאומיו המזהירים שלו ⁵⁰⁷⁶ ~~הוא~~
הגן על סולל בונה.

~~עד כמה שמעתי, גם לאחר מכן אהרונוביץ לא כ"כ שש אצלו של דפסטר~~
~~נדוד הכהן...~~

של מולל בונה כג. חלק מאנשי הפוה"צ לא נלהבו לפעולה הקבלני ת, אך

לא היו להם הצעות אחרות. סולל-בונה הוקם כדי ליצור שני דברים: קודם כל לפצור פועל יהודי. בעצם לא היו לנו פועלים יהודים מי היתה העליה שבאה מהגולה? זו היתה עליה של בחורי ישיבה, של אקמטרנים, סטודנטים ונוער מעיירות בני חנוונים ובעלי-מלאכה הם לא היו פועלים והעבודה בארץ היתה קשה מאוד. כך שהבעיה הראשונה היתה לכבוש את האיש לעבודה. אם תקרא את ברנר תראה כמה אנשים עזבו את הארץ. אנחנו בוכים פעם על ירידה, אך בעצם החל מהעליה הראשונה ייתה תמיד ירידה גדולה מאוד. רק בודדים נשארו מבין אלה שבאו ארצה. ב-1927 היה חוסר עובד גדול. הממשלה לא רצתה לעזור וההסתדרות ניסתה להליחם על עבודה עברית ומאגרים ע"י ~~הקצת~~ מכשירים עצמאיים-ליצירת עבודה. סולל-בונה לא נוצר מתוך מגמת ההסתדרות להיות הקבלן הגדול, אלא סולל בונה היה המוסד שראה לפניו מטרה ללמד את הפועלים היהודים את מקצוע בניין וליצור עבודה סולל בונה הסתככה אז, מכיוון שכדי לפתור בעיה עבודה קיבלה עבודה בחנאים נסגור קשים. שילמו בשטרות ואת השטרות לא פרעו לסולל בונה ולכן לא יכלו לשלם את שכר העבודה בצורה נורמלית. הון חוזר לא היה ~~דבק אח"כ~~ ^{בנסד} בנק הפועלים ^{היה} אני הייתי מראשוני "חבורת מעבר", אח"כ "פלוגת הקיבוץ המאוחד" בפחת-תקווה ואני זוכר שפנינו לבנק הפועלים בבקשה להלוואה של 25 לירות לסידורים ראשוניים. היינו אז חבורה של 200 איש ובנק הפועלים ענה שאין ביכולתו לתת ושעלינו לפנות למחלקת העבודה של ההסתדרות הציונית שתתן לנו את הכסף.

האם הייתה בוועידה השלישית?

כן. יש פרוטוקול

אני רוצה לאשר דברים, כי אין פרוטוקול מלא מהוועידה משום שזאת הוועידה שעליה אמרו חברים אחדים שהיתה וועידת הפסקות והישיבות, שנפסקה עשרות פעמים. יש גם ספר על הוועידה הזאת.

אבל יש נקודה מעניינת שהייתי רוצה לקבל עליה את אישורן, חברים אמרו שתילוקי הדעות בתוך הוועידה היו כ"י קשים, שהיתה סכנה לקרע בתוך ההסתדרות

חל-אביב היתה אז עיידה קטנה וכשהוא ראה אותנו מוקדם בבוקר, קט ושחור אתנו.

ואחרי זה המשיכה הוועידה לבידאליק?

אינני זוכר, כנול להיבת. אני זוכר שהלכנו אליו. כי גם אני הלכתי. הייתי אז

7

פעלו כאילו יחד כל הזמן, אך היו גם הצעירים יותר, צעירים כביכול. ברל היה

בווראי צעיר בשנה מבן-גוריון וטבנקין היה צעיר אולי בשנתיים.

אבל אלו היו אנשים מובילים?

כן. אח"כ היתה קבוצה של צעירים שהיתה כבר מאוד פעילה.

אתה מתכוון לגולדה ולזיאמה אהרנובביץ?

זיאמה - יותר מאוחר. ואלו גולדה היתה כבר בוועידת עין-חרוד, היתה

דמות מרכזית כבר שם. רובשוכ-שז"ר, כיילינסון.

אחר הדברים המעניינים כאשר בודקים את העליה של בן-גוריון מתברר שבתהליך

האיחודים, ככל שהאיחוד המפלגתי גדול(בן-גוריון מתפרץ יותר קדימה ומשאיר

חברים אחרים קצת מאחור.

לא הייתי אומר זאת, הוא לא השאיר את ברל מאחור.

את סוגיית ברל-בן-גוריון הייתי מציע שנברר יותר מאוחר.

אני חושב שמבחינה מסויימת ברל היה לגבי בן-גוריון, פוסק בהרבה דברים.

אם כי בתקופה מסויימת התגלו ביניהם חילוקי דעות בעיקר לגבי צורות הממשל

העתיד בארץ-ישראל. חילוקי הדעות היו בין ברל ובלנינסון מצד אחד ובן-

גוריון מצד שני.

הכוונה ל"שליש, שלישי, שלישי"?

בערך בתקופה ההיא, "שליש, שלישי, שלישי", קוונדומיניום, ודברים אחרים

שבהם היו חילוקי דעות ביניהם. כל זה מופיע בספרות.

האם זכורים לך מקרים שבהם פועלים יצאו נגד בן-גוריון כמזכיר ההסתדרות?

איני יכול לומר. לא. היו חילוקי דעות בענין ההסכם עם הרביזיוניסטים

- היה משל עם והרוב הכריע נגד ההסכם. אח"כ בן-גוריון נאם נאום

שהיה לדעתי קלאסי-היסטורי.

בוועידה בחדרה?

לא. אני חושב שזה היה באחת משיבות המרכז. הוא נאם נאום בענין ההסכם

עם הרביזיוניסטים, נאום קלאסי.

מאיזו בחינה?

הוא קיבל את הכרעת הרוב נגד ההסכם עם הרביזיוניסטים.

וראית שזוהי קבלה מלאה, או שהוא התייסר, שכל הענין לא היה לו קל.

ח לא היה לו קל, אבל הוא קיבל זאת בלב פתוח. הציבור הכריע והוא קיבל זאת.

ש האם האוטוריטה שלו נפגמה כחוצאה מזה או להיפך?

ח לא. כשהתחיל ענין סיעה ב', הם ניסו לא מעט לחתור תחת האוטוריטה של בן-גוריון, אבל ~~דומנו~~ שהוא נשאר האוטוריטה. ~~אם כי~~ כאשר ברל מת, אמר בן-גוריון "מת הארי שבחבורה".

ש האם בן-גוריון השתנה לאחר מות ברל, האם הייתה הרגשה שאחרי מותו ברל הוא צריך לקחת כאילו חלק מתפקידיו, שהוא יותר בורד?

ח אינני חושב. בן-גוריון היה איש מאוד עצמאי. הוא היה יותר משפיע מאשר מושפע, אבל ברל היה ללא ספק אוטוריטה מוסרית ~~בשכילו~~.

ש שמעתי שגם ברל וגם בן-גוריון התמקדו נגד החלוקה שכאלו עשו ביניהם, "חלוקת עבודה" - ברל, זה ענייני חוץ ובן-גוריון - ענייני ביצוע.

ח בענין זה צריך להגיד שבתקופה ההיא איש לא קינא ברעהו.

ברל יכול היה להיות בכל המוסדות והיה אחד האנשים שלא רצה כלל להיות במוסדות ~~בפריט שחייבו~~ ^{רל} ~~ע"שחחף בזה"פ של ההסתדרות. בן-גוריון היה נותן לו הכל בשמי~~
~~ידים. לא היה כמו היום. ענין רבין-פרס. לא היה בנייהם.~~

ש איך זה קרה בכל זאת?

ח אלה היו אנשים שחיו למען האידאה, הענין האישני שלהם לא היה חשוב. כל זמן שהמהלך האידאי היה משותף, לא היו ביניהם חילוקי דעות ולא הייתה כל התרוצצות ביניהם.

ש יריבות אישית לא הייתה?

ח לא, ולא רק לגביהם. כל הקבוצה הזאת חיה תוך הערכה הדדית רבה, וזה דבר אופייני לעליה השניה.

ש מישהו פעם אמר לי שהיתה מפלגת הפוה"צ ומפלגת אח"ע והיתה "מפלגת עליה שניה".

ח לא הייתי אומר זאת. אני העליה השלישית נטלו חלק בחיי ההסתדרות, כמוכן לא החגלו בניהם ברל בן-גוריון אך אח"כ התגלה ארלוזורוב, והתגלה בלינסון היה זמן שלכייילנסון הייתה השפעה גדולה מאוד והיה טבנקין. היה מקובל שברל הוא "מחלקת השכל". בן-גוריון הוא "מחלקת העשיה, הביצוע".

קסטה מס' 278

- ש ~~וזה באמת היה נכון או שאלה היו דגמייסן~~
- ת א"א להגיד שזה נכון בן-גוריון היה איש עם אידאות רבות. למשל הענין של כל המשק הפועלי, אבות הענין הזה היו רמז וברל. ~~מבחינת הקונסטרוקטיביזם, ברל ורמז היו יותר חזקים. לעומת זאת מבחינת אידיגוגיה. בשטח הפוליטי בזמן החלוקה היה ויכוח גדול בין ברל לבן-גוריון.~~
- ש בן-גוריון של שנות ה-20 מוצג ע"י מיכאל בר-זוהר למשל, שכתב את הכיוגרפיה של בן-גוריון, כמרכסיסט כמעט. האם זה נכון?
- ת איני יכול לומר זאת. יכול להיות שבשנותיו הראשונות היה עוד קרוב למרכסיזם אבל אח"כ הוא וברל יצרו את הסוציאליזם העברי. מי שנשאר נאמן יותר למרכסיזם היה שבנקין. אבל לא בן-גוריון, ברל רמז יבניאלי ולא ביילינסון.
- ש ובוודאי שלא אנשי הפוה"צ.
- ת לא. בן-גוריון הושפע מהמרכסיזם בראשית בואו לארץ ככל אנשי פועלי-ציון, אם כי לא ברל ולא בן-גוריון הושפעו מבורוכוב.
- ש הושפעו יותר מסירקין?
- ת יותר מסירקין.
- ש אם כי קראתי דברים אחדים של הס, ואצל בן-גוריון יש מומנטים של שיתוף עם הס.
- ת ~~הס למדו בוודאי מהס. גם לה-סאל היה בוודאי משהו בשבילם אם כי לא קיבלו את זה.~~
- ש ~~מבחינת זאת הושפעו הרבה פחות מבורוכוב ואילו בן-צבי היה יותר צמוד לבורוכוב.~~
- ש בן-צבי היה יותר קרוב לבורוכוב.
- אלה היו אנשים אקטיביים מאוד. בן-צבי היה איש יושב אוהל ולומד הרבה בן-צבי היה ללא ספק איש מלומד מאוד, אבל לא היה כ"כ אימפולסיבי ולא היה כ"כ ער.
- ש אמרת אימפולסיבי - בן-גוריון שונה בוודאי בענין זה מברל?
- ת בן-גוריון היה יותר אימפולסיבי, אבל גם בן-גוריון וגם ברל היו בעלי סמפרמנט פוליטי רב. בן-צבי היה איש הגון, משכיל, שלמד הרבה ולא הצטיין באקטיביות גדולה.

ש בורדאי יש גם משמעות לעובדה שישב בירושלים בעוד שמרכז העניינים היה בתל-אביב.

ת לא, דווקא לא, הרי ההסתדרות התחילה בירושלים. זה היה אופי של אדם.

ש ב-1930 מוקמת מפא"י. האם הייתה אומר שבמהלך איחוד זה הייתה איזושהי החפירות מצד אח"ע להפוך צ באיזשהם עקרונות אידאולוגיים? למשל, ידוע לי שהיה ויכוח קשה בעניין "מלחמת מעמדות".

ת כן, אך משך הזמן זה השתמש מאוד. אנשי הפוה"צ ראו עצמם כאילו גוררי מעמדות, אך משך הזמן השתנה רבות נכון שהפוה"צ שלל בתחילה את עניין "מלחמת מעמדות" ואילו באח"ע, בתחלה, זה היה כיאלו דבר מאוד מקובל אבל בחיי היום יום אם כי ה"צה.אס" הרוסי היה בהתחלה מושפע כביכול ממרכסיוז - לפיכך, את"כ השתמש מאוד כל העניין.

ש כתוצאה מכפיית המציאות?

ת כתוצאה מאופייה של המציאות, מהתפלגות הדברים, מהשפעתם של ברל ובן-גוריון בעניין זה.

ש כאשר הכרת את בן-גוריון יותר מקרוב, באמצע שנות ה-20.

ת הכרתי את בן-גוריון בזמן המלחמה על עבודה עברית, כלומר הייתי איתו במגע בעניינים אלה. אח"כ הכרתי אותו ועבדתי איתו כמזכיר המפלגה. אבל זה כבר היה מאוחר יותר ב-1948.

ש כאשר הכרת אותו בתקופת המלחמה על עבודה עברית, עניין העקרון של "מלחמת מעמדות".

ת בעניין זה היו אנשי פועלי ציון-שמאל. לנו הייתה משמעות המלחמה איך להשיג

עבודה לפועל העברי. בעניין עבודה עברית, השוה"צ וקצת פועלי-ציון-שמאל רצו להכניס את עניין "מלחמת המעמדות". העניין היה, באיזה דרך משיגים

יותר עבודה לפועל יהודי ובאיזה דרך מאפשרים לו להחזיק בחנאי המשך הפרימיטיבי שהיה בארץ בתוך כדי ההתדרדרות בעבודה הערבית הזולה.

ש כאשר בן-גוריון היה מזכיר ההסתדרות, האם תוכל לתאר מגעים שהיו לו עם פועלים, סיטואציות שנתקלה בהן?

ת בן-גוריון כאשר היה איש-חרוץ מאוד, בעל יכולת

- ת בן-גוריון, כאשר היה מזכיר ההסתדרות, היה איש של מגע הדוק עם פועלים היה איש חרוץ מאוד, בעל יכולת עבודה עצומה. היה בא לשיחות ולפגישות והופיע באסיפות. היה לו מגע בלתי-אמצעי עם המוני פועלים.
- ש איך היתה הגישה לבן-גוריון ע"י פועל?
- ת היתה קלה מאוד. כל פועל יכול היה להגיע לבן-גוריון ולברל.
- ש זה מענין כי בכ"ז הייתי מצפה שאדם עם סטאטוס כזה וכ"כ הרבה עיסוקים...
- ת אלה אנשי העליה השניה שהיו מושפעים מאוד מתיאוריות הס"ר (מפלגת הסוציאל רבולוציונרים) ברוסיה, של הליכה לעם....
- ש מתוך חבורה זו של אנשי העליה השניה, מה היה הייחוד באישיותו של בן-גוריון? או שהיית אומר שהוא דמה ולא התייחד במשהו?
- ת הוא היה מנהיג העליה השניה.
- ת לך לא היה ספק בכך שהוא האדם החזק?
- ת ברודאי. היו לנו שני מנהיגים: בן-גוריון וברל. היו גם אחרים; לארלוזורוב היתה השפעה עצומה, היה מסקל רב לרמז וליבניאלי ואח"כ היו בילינסון ושז"ר.
- ש מה היה ההסדל בנאום, בשיחה, בהופעה וביחס אנוש, בין ברל ובן-גוריון בתקופה ההיא?
- ת זה דבר מאוד אינדבדואלי והנאומים היה בעלי אופי שונה.
- ש על פי קריאה בכתבי ברל א"א לדמיון איך עמד ודיבר, איך ובמה השפיעה במה בכ"ז היה ההבדל?
- ת ברל היה איש מאוד עממי. היה מסתובב בין אנשים מבלי להגיד שהוא ברל היה לו כו"ר הקטנה עצום. קדם שמע את הפועל את העולה החדש את הנוער... ברל, כאשר נאם מעולם לא חזר פעמיים על משפט. היתה לו יכולת תרבותית-רוחנית עצומה. נאומיו של ברל נמשכו שעות. בוועידת רחובות נאם 8 שעות רצופות והציבור לא עזב. זו היתה תקופה אחרת לגמרי. היה לו כשרון הסברה בעל שיעור קומה. אני זוכר שבועידת ההסתדרות היה וכוח על הקמת הוצאת ספרים "עם-עובד" והתלוצצו שם; "מה ברל יגיד פה". ואני זוכר שכאשר שמענו את נאומו על "עם-עובד", הוצאת ספרים של ההסתדרות - היינו מוקסמים מעושר המחשבה ומראיית הענין, ראייה היסטורית וחברתית.

סוּךְ הַדִּיבּוּר הִיָּה שֶׁל נְאוּם אֶרֶץ שִׁיחָה?

אצל ברל זו היתה יותר שיחה. מבחינת טכניקה רטורית היו נאומים טובים מברל; ארלוזורוב היה נואם יותר מסודר יותר מדרני. בן-גוריון היה נואם יותר מזה. אבל אצל ברל היה עושר מחשבתי ורוחני גדול.

כאשר אתה משווה את נאומי ברל ובן-גוריון

א"א להשוות ביניהם, מבחינת המאבק על מדינה יהודית לא היו ביניהם
חילוקי דעות. אבל היכולת להכריע מהר וללא היסוסים גדולים היתה אצל
בן-גוריון.

בזמנו, אנשים העריצו את בן-גוריון האמינו בו והקשיבו לו היטב.

מה היה הקסם - האמונה בו, עוצמת אישיותו?

גם ערצמת האישיות וגם אמונה בחזונו וכאידיאליזם של, ביכלת הביצוע שלו.

זה נכון שבן-גוריון התגלה כמארגן טוב?

גם מארגן הוא אירגן את ההסתדרות נדכרים אחרים צה"ל, זה המעשה שלו.

הוא עשה את השינוי בהגנה, מ-שזיכר אנך הזתה ההגנה עד שכו-גורידן

וכנס להסכמה, איך הופיע פאפא בקונגרס והעמיד את ענין ההגנה מתוך

ראיית המלחמה הקרובה, שצריך להיות מוכנים ומתוך ראיית המציאות

הדלות הממשית שהיתה בהגנה ~~בכוח אדם וצוד יותר~~ בנשק. תחמושת

• ראיה גורל

באמצע שנות השלושים, בקונגרס 1937 היו חילוקי דעות בין ברל ובין

בן-גוריון בענין החלוקה, אבל הכרזת-העדה עוד קודם זמנא.

עד היום לא ~~כרור~~^{אם} ברל היה בעד החלוקה או נגדה. ברל אמר:

י"אנחנו כעת נתפלג. אתם שמחים שהאנגלים נרתנים לנו חלוקה מה אחס. חש

ממהרים להתפלג? - זו היתה חוכמתו של ברל. הוא לא נתן לפלג את

~~ההסתדרות הציונית ולא את התנועה ולא חילוקי דעות בענין זה.~~

נראה לי מקריאה בכתבי ברל, שאם היו אומרים לברל שהאנגלים

מקבלים, היה מסכים לזאת.

יכרל להיזת.

ה'תש"ח
בית דין

114

- ש כלומר שחילוקי הדעות מבחינתו של ברל, היו יותר טקטיים.
- ת אנה וכוח על שלמות הארץ. אינני יודע מה ברל היה אומר היום, אבל אז לא ראו את הבעיה הערבית באותה חומרה שאנו רואים אותה כעת. אם כי בן-גוריון השקיע מאמצים עצומים בעניין זה למצוא דרך אל האינטלגנציה והמהמנהיגות הערבית להדברות אתם.
- ש ואתם ידעתם על כל מאמציו כבר באותה תקופה?
- ת ידענות. ישיבות מרכז אח"ע ואח"כ ישיבות מרכז מפא"י היו תמיד פתוחות והיתה הרבה אינפורמציה ובכל ובעיקר בן-גוריון החזיק קשר עם הרבה אנשים והיה מסביר.
- ש נחזור לנושא הקודם. כאשר אתה בודק את מעמדו של בן-גוריון במפא"י מ-1930 עד 1944, ואח"כ מעמדו במפא"י מ-1944 ועד הסוף, דרך הקמת מדינת ישראל האם היה הבדל במעמד?
- ת אינני יכול לומר, נדמה לי שלא. זה היה בן-גוריון.
- בן-גוריון עלה כ"כ גבוה שלא היה לו עניין לעלות יותר. בן-גוריון היה המנהיג המוכר ואיש לא ערער על מנהיגותו. אפילו טבנקין בחקופה המרה של המלחמה עם בן-גוריון מבחינה אישית התייחס לבן-גוריון ולברל כדרך ארץ רבה.
- ש אתה זוכר התבטאויות של טבנקין על בן-גוריון?
- ת אינני זוכר התבטאויות שליליות. טבנקין התייחס גם לברל עם דרך ארץ רבה אם כי הקונפליקט ביניהם היה אידאולוגי יותר מאשר אידיאג טבנקין היה ציוני טוב.
- ש בתקופת החלוקה האם היתה לך הרגשה שבן-גוריון הסתלק מרעיון שלמות הארץ או שזה היה עניין יותר טקטי.
- ת הויכוח היה גלוי. ההיסטוריה הוכיחה שבן-גוריון צדק ולא אלה שהיו בבב שלמות הארץ. לא היינו מקבלים אז את האישור להקמת מדינה יכול להיות

26/

26/

והא/קה

קססה מס' 278

-15-

127 ואלא

זו היתה ישיבה קשה מאוד, ~~היו בה אנשים רבים~~, אני ניהלתי את אותה ישיבה בתפקידי כמזכיר המפלגה.

ש
אנשים שהמרכז ישב פאותו יום, ב-13 בחודש, שלוש פעמים היתה ישיבת בוקר, ישיבת צהרים וישיבת ערב. זה לא אומר שהיו חילוקי דעות. גולדה למשל זוכרת, שהגיעה בצהרים או אחר הצהרים מפגישתה עם עבדאללה ונכנסה באמצע הישיבה שרחוק הגיע לפני זה מניו-יורק ומסר את דברי מרשל.
ת
לגבי ישיבה זו אינני זוכר. זו היתה ישיבה באמצע היום כאולם הוה"פ היו אנשים רבים ואני זוכר שבן-גוריון בא והציע להתרכז על המדינה וזה התקבל.

ש
התקבל בהרגשה קשה?
ת
לא. הוא הקל על האנשים, ~~כי האנשים פחדו. רצון רב היה, אבל היה פחד.~~
לבן-גוריון היה כוח להדביק את האנשים באמונה בדרכו.

תאריך

חתימה

קסטה מס' 288
תאריך: 17.11.77

המכון למורשת בן-גוריון
המדור לתעוד בע"פ

המראיין: יחיאל דובדבני
המראיין: יגאל דוניץ.

ש כן, בבקשה.

ת לעבוד איתו היה נעים. הוא בכלל היה איש דייקן. היה נענה לדרישות. כמובן שאני הייתי
בא אליו יותר בדרישות, ביקורים התיעציות, ישיבות.

ש באיזה מובן הוא היה דייקן?

ת הוא היה דייקן גם בזמן, גם דייקן בהגדרת דבריו ומעשיו.

ש זאת אומרת הוא היה קובע פגישה נאמר-לרבע שעה, ורבע שעה הוא היה?

ת זה היה רבע שעה. ואם הוא אמר שיבוא בשעה 3.00, הוא היה בא ב-3 פחות חצי רגע או בשלוש.
כשהייתי בא אליו להתייעץ היה עונה וברצון.

ש היתה לך הרגשה של דלת פתוחה?

ת כן, הרגשה של דלת פתוחה, ושל יחס חברי. כשהוא היה עסוק הוא היה אומר: "אני עסוק,
לא, לא! אם הוא לא רצה לדבר באיזה שהוא ענין, אז לא עזר לך שום דבר, אתה היית אומר
לו, והוא אמר: "בוא נשוחח על משהו אחר".

ש זאת היתה צורה של השתמטות?

ת לא, לא זה לא היה אצלו. הוא התעניין בכל פרטי העבודה.

ש במה זה התבטא? היו שאלות שנשאו אופי של תחקיר כזה? הוא היה כאילו חוקר כמה חברים

יש בסניף הזה וכמה בסניף הזה, וכמה התקבלו? ממש לפרטי פרטים?

ת אני לא יודע אם עד כדי כך. הרי קודם כל הוא היה איש מסודר בעבודה וידע את כל העניינים,

ואהב לדעת את הענין.

ש הוא היה מתערב בעבודת המזכירות?

- ת מה פרוש היה מתערב? ודאי, היה מציע, היה דורש.
- ש אתה זוכר נושאים ספציפיים? באיזה נושאים בעיקר הוא התעניין?
- ת לא, הוא ידע לנתח דברים ולהתעניין בכל בעיה שענינה אותו.
- ש והבעיות היו משתנות מתקופה לתקופה?
- ת היו בעיות שונות. היו ויכוחים עם בן-גוריון, ובן-גוריון היה בויכוח עם אחרים, בן-גוריון בויכוח היה תמיד חריף מאוד וללא פשרות.
- ש עד כדי פגיעה במתוכחים?
- ת זה אינני יכול להגיד, לא.
- ש ז"א העניין היה בסה"כ לבגד עיניו.
- ת הוא התוכח על העניין. אינני זוכר שעסק בענינים אישיים.
- ש אתה זוכר ויכוחים בינו לבין טבנקין?
- ת הויכוחים בינו לבין טבנקין היו על רקע אידאולוגי. מה שצריך להגיד על היחסים האישיים בין בן-גוריון בין ברל בין טבנקין - היתה הערכה אישית עמוקה מאוד בין כל אחד ואחד מהם לרעהו. הויכוח ביניהם היה לעתים טראגי אבל הוא היה אידאי.
- ש כמו בענין החלוקה?
- ת היה ענין הסכם רביזיוניסטי, או היה ענין החלוקה. היו גם בעיות בויכוח על ביטול זרם העובדים. כן, היו ויכוחים. אבל בויכוחים תמיד איש מן השלישייה הזאת לא חשב לתפוס את מקומו של השני. כולם הכירו ביכלתו האירגונית ובכושרו הפוליטי של בן - גוריון. ודאי, בהרבה דברים בן-גוריון היה מקבל את ברל כסמכות.
- ש וטבנקין? איך הוא מסתדר בשלישייה הזאת?
- ת גם עם טבנקין. כל עוד שבכלל היה שלום במפלגה כל הויכוחים שהיו בין השלישייה הזאת היו ויכוחים אידאיים - לא היה ענין אישי לא קרה שזה רצה להיות במקום זה או זה - במקום זה לא! ברל אף פעם לא רצה להיות בראש הסוכנות, ולא בהנהלת הסוכנות. ואותו הדבר גם טבנקין. אלה אנשים שהמושג קריריזם לגביהם לא היה קיים. הקרירה שלהם היתה להשיג את המטרה האידאית. נו, אני מתאר לי, אתה שואל ממעמד לעם. זה אינני יודע אם היה שינוי אידאולוגי. לבן-גוריון היתה ראייה שתנועת העבודה היא המגשימה את הציונות. ושעליה להיות הכוח הדומיננטי בהגשמת הציונות. גם במבחינה פוליטית גם מבחינת העשייה הקונסטרוקטיבית.

- ש אבל זה בעצם גרם לויכוחים קשים. בענין הזה אני זוכר שטבנקין את הלוזונג הזה לא קבל. הוא אמר: ש"זה יטשטש את דמותנו המעמדית".
- ת לא, אבל קבל בסוף. מה היה תפקידו של בן-גוריון בכבוש ההסתדרות הציונית? נו, זה המסע של בן-גוריון לפולין בהכנת הבחירות לקונגרס. זה היה מאמץ גדול מאוד, יוזמה גדולה מאוד. והוא באמת כבש אז את יהדות פולין ותנועת א"י העובדת.
- ש גם בארץ היה ידוע שהוא עושה את המלאכה הזאת?
- ת ודאי, היה ידוע. יש פה חבר אחד חיים דן שעבד איתו בפולין.
- ש נפגשנו איתו, כן. על הענין הזה בפולין. אבל רצינו לדעת באיזה מידה בכלל האמינו. כי יש רושם שפה היו די פקפוקים לגבי היכולת להשיג את זה.
- ת לא, לא. להיפך. היתה אמונה גדולה ביכולתו של בן-גוריון עבודתו היתה מאומצת ומתמידה. וכשהיה לוקח ענין, היה רואה את הענין הזה כענין מרכזי, והיה מקדיש לזה את כל מרצי כוחו. זה היה נצחון גדול מאוד שלו.
- ש אתה חושב שבתקופה הזאת בעצם יש מפנה במעמד הציבורי שלו? אחרי שהוא הצליח להשיג את יהדות פולין?
- ת אני לא יודע מה אתה שואל. מעמדו של בן-גוריון היה מעמד קבוע ואיש לא התחרה על מקומו.
- ש אבל מבחינת הצבוריות היותר רחבה. לאו דוקא הצבוריות של תנועת הפועלים פה בארץ.
- ת גם. או שהיו המתנגדים. הויכוחים של בן-גוריון עם הימין מצד אחד, עם הרביזיוניסטים מצד שני היו גלויים ועקביים מאוד.
- ש בענין הזה אתה זוכר חילוקי דעות בין ברל לבין בן-גוריון? בשימוש בכוח נגד הרביזיוניסטים?
- ת אינני יודע דוקא אם בענין זה של שמוש בכוח נגד הרביזיוניסטים היו חילוקי דעות בין בן-גוריון ובין ברל. היה משהו בקשר לשביעי של פסח נדמה לי. שם היו חילוקי דעות, נדמה לי בין בן-גוריון ובין הצעירים.
- ש מה בן-גוריון רצה?
- ת אז הלא ארגנו קבוצות שהפריעו לרביזיוניסטים. אני חושב שלבן-גוריון לא היו חילוקי דעות בענין זה. אני לא זוכר בדיוק את התקופה הזאת. אני אז לא עבדתי איתו, לא עבדתי במפלגה. אבל אינני חושב שהויכוח היה בינו ובין ברל.

- ש לפני שאנו עוברים הלאה, הועידה ב-1932. ועידת המפלגה.
- ת מה היה בוועידה הזאת?
- ש אז בן-גוריון עושה פתאום את ההפרדה בין ציונות לסוציאליזם לך זכור כל העניין? לסיה גלילי ספר לי שמהעניין הזה זכורה לו תמונה מאוד מוזרה: בן-גוריון עולה לבאום, והוא התחיל לעשות את ההפרדה בין ציונות לסוציאליזם משהו מהסוג הזה. ברל הלך במסדרון הלוך ושוב, הלוך ושוב, והצעירים היו די נדהמים. ומיד אחרי זה ברל עלה על הבמה. כדי איכשהו לסדר את הדברים של בן-גוריון.
- ת אני לא יכול להגיד לך בעניין הזה. אני לא זוכר את ועידת 1932. אבל אני זוכר היטב את ועידת רחובות. בוועידת רחובות הוכיח היה בעיקר עם טבנקין. היה אז מאמץ לפסול את נמיר ואת אבא חושי.
- ש מאיזו בחינה?
- ת אני חושב שאז עדין לא היתה, נדמה לי, סיעה ב' כגוף קים. אבל היה נסיון לפסול אותם ואת אבא חושי בגלל המדיניות המיוחדת שלו בחיפה.
- ש כלומר?
- ת אבא חושי היה מנהל בחיפה מדיניות מקצועית, קיצונית מאוד, תקיפה מאוד. חיפה היתה נאבקת קשה מאוד עם הרכיזיוניסטים. ואנני סבור שגם בן-גוריון וברל קבלו את דרכו.
- ש אתה זוכר בוועידה הזאת את הויכוח על הסיעות? שאי אפשר היה להגיע להחלטה בעניין הסיעות, כי הרוב רצה לבטל את ההתגבשות של הסיעות.
- ת כן, אני זוכר את הויכוח. ואז הרוב קיבל החלטה נגד סיעות. סיעה ב' התחילה לצמוח בעצמה.
- ש ואחרי זה קרה משהו עם בן-גוריון, ואז אתה יותר בתוך הענינים, אני מכיר. כי בן-גוריון מתפטר מהמרכז לא רוצה להבחר למרכז, ברל עושה את אותו דבר, וגם טבנקין. והנהגה לא כל-כך מתפקדת.
- ת לא זוכר. לא יכול להגיד לך בעניין זה. אני לא הייתי בארץ בזמן ועידת כפר ויתקין אז הייתי בבריגדה ולא הייתי בוועידה. פילוג המפלגה זה היה עניין של הסיעות.

ש

ת

21

ת

1

1

11

•

•

ש נחזור רגע על זה יש לי גם כן שאלה. אבל אני קודם רוצה לחזור ולשאול על הפילוג בתוך המפלגה. ישנם כאלה שטוענים שבעצם ההתארגנות, הקומכינציה של סיעה ב', ההתארגנות בת"א, יחד עם הקיבוץ, זה למעשה ערער את בסיס בכוח בתוך המפלגה, ולמעשה אי אפשר היה לקבל כבר החלטות. בגלל שהמיעוט היה מגובש והמפלגה חדלה לפעול. ת אינני יכול לומר שאי אפשר לקבל זאת אבל ענין קיעה ב' התארגן לענין הזה, שבמועצת פועלי ת"א היה רוב של סיעה ב', ואז ת"א היתה נגד הועד הפועל של ההסתדרות. היו הרבה דברים שהתרחשו בגלל קיומה של סיעה ב' ועמדתה העצמאית בכל דבר ודבר. כמובן שזה היה הדבר שדחף לקבלת ההחלטה על ביטול הסיוע ~~כי היה ברור~~ ^{שענין} ביטול הסיוע עלול להביא לפילוג.

ש אני שמעתי עוד דעה - שכן-גוריון וברל לא תפסו בשלבים הראשונים שזה ילך לפלוג. ת כן, זה נכון. אנשי סיעה ג' כמו שקראו את זה, תפסו זאת יותר מוקדם מהם, זה נכון. ש בעצם אנשי סיעה ג' רתמו איכשהו את ברל ובן-גוריון, בסופו של דבר והעמידו אותם בראש המחנה, אחרי שהזהירו אותם שזה יקרה. ת גם בן-גוריון וגם ברל רצו למנוע פילוג, והאמינו שאולי יגעיו לאיזו שהיא הידברות והיו באמצע קבוצות, אם אתה דיברת עם יצחק מאיר, אולי הוא הסביר לך באריכות כי הוא היה מאוד פעיל בעסק הזה. היתה אז קבוצה קטנה, והיו כל מיני קבוצות קטנות במפלגה. שחיפשו כל דרך איך למנוע את הפילוג.

ש מי למשל? אילו קבוצות אתה זוכר? ת היתה קבוצה של יהודה גוטליץ, היתה קבוצה של אנשי המפלגה בתוך הקיבוץ המאוחד. ש מי היה מהאנשים הבולטים שם?

ת היה יצחק מאור, היו אנשי אפיקים, והיו אנשי גבעת-חיים. כל מיני אנשים, ברוך אזניה היה, והעיקרי ביניהם היה אשר בן-חיים.

ש טבנקין באיזה שהוא מקום, כך נאמר לי, לא רצה בפילוג.

ת לו טבנקין לא היה רוצה, לא היה קם הפילוג, כך אני סבור!

ש כן היית סבור כן אז? גם אז היתה לך הרגשה שטבנקין הוא איש המפתח כאן? אם

טבנקין לא יצטרף אליהם זה לא יקרה?

ת אין לי ספק בזה, שלו טבנקין היה מתנגד לפילוג, הוא לא היה קם.
 ש כאן גם נוצרה קומבינציה מענינת, כל זמן שטבנקין כאיש העליה השניה (זה גם היה בעצם
 אולי המשבר הראשון החריף בין אנשי העליה השניה שאחד בהם פורש) לא הצטרף לאנשי
 העליה השלישית באיזה שהוא ענין, זה לא קרה. וברגע שהיתה התחברות זאת חל הפילוג.
 ת אני לא יכול להגיד כאן, שצריך לחלק לפי עליה שניה או שלישית, זה התחלק לפי הרוב
 בקיבוץ המאוחד. ואנשי סיעה ב' בערים, בעיקר בת"א.
 ש זה הגיע למצב כזה שלבן-גוריון וברל לא נותרה ברירה?
 שלמפלגה בעצם לא נותרה ברירה - או כך, או כך - אבל מוכרחים לחתוך.
 ת היה קשה לחיות. הבט תיקח את הפילוגים בתנועת הפועלים הנה היה פילוג בקיבות המאוחד.
 ומכיון שהקיבוץ המאוחד עומד להתאחד עם אלה שהתפלגו ממנו, היה פילוג במפ"ם, ואחדות
 עבודה התאחדה עם השוה"צ, אח"כ נפרדה, אח"כ אחדות העבודה התאחדה מחדש עם מפא"י.
 בן-גוריון היה מאוד זהיר ואיטי. הוא לא הלך בחשק רב לפילוג. לא בן-גוריון ולא ברל.
 אני חושב שבן-גוריון אולי עוד פחות מברל.
 אני חושב שבן-גוריון מאוד מאוד לא רצה בפילוג. ^{אף} ^{הוא לא} ^{הוא לא}
 ש כי בסה"כ, כפי שאני מבין, גם החברים האקטיביסטים שלו הלכו לאחדות העבודה.
 ת לא האקטיביסטים-לא התחלקו לפי הסיעות. סיעה ב' ברובה היתה אקטיביסטית. זה נכון.
 בחלק ^{הזאת} ^{זה היה} חלק גדול מאוד כמו שפרינצק, לוביאניקר, (לבוין) שלא היו מהאקטיביסטים.
 ש אנשי הפועל הצעיר בכלל לא היו מהאקטיביסטים, אשכול כן היה מהאקטיביסטים.
 ת לא רק אשכול, היו עוד. אבל הרוב הגדול מהם היו אנטי אקטיביסטים.
 ש ובן-גוריון בעצם נשאר אתם.
 ת לא, אי אפשר להגיד שנשאר איתם. כמעט מחצית הקבוץ המאוחד נשארה במפלגה. אתה יודע
 שבועידת נען היה רוב לאנשי המפלגה (בועידת נען שהיתה ב- 1936) ולסיעה ב' לא היה
 רוב בועידה הזאת. היא היתה כמעט מיעוט. ובקבוץ המאוחד כאשר היה פילוג, גם - כן
 כמעט 40% נשארו במפלגה. המקום היחיד, נדמה לי, שלסיעה ב' היה רוב היה בת"א.
 לעומת זאת בחיפה, בירושלים, במושבות, לא היה לסיעה ב' רוב.

24

- ש אבל סיעה ב' ביחד עם מפ"ם בועד הפועל של ההסתדרות יכלו לעשות דברים.
- ת כן, היו מצבים שהם יכלו להקל, להפריע, למנוע אם כי אינני זוכר אם הם היו רוב.
- ש כי עד כמה שאני מבין, מטרתם היתה להגיע להיות לשון מאזנים בין המפלגה לבין כוחות אחרים.
- ת כל הזמן וברוב הענינים הם הלכו עם השוה"צ, פרט לענין האקטיביזם. השוה"צ לא היה אקטיביסטי, אלא להיפך.
- ש בן-גוריון והתנועה הקיבוצית.
- ת היה זמן שבן-גוריון כאילו היה מדבר שהיה רוצה ללכת לקיבוץ.
- ש נדמה לי לגבעת השלושה, אפילו.
- ת כן, ואמר אז שהוא רוצה לעבור לגבעת השלושה. ויכול להיות שהיו לו רצונות כאלה.
- ש אתה שמעת התבטאות שלו בענין זה ?
- ת אני חושב שכן. הוא אמר את זה, שמעתי את זה.
- ש למה דוקא גבעת השלושה, נכנס לו לראש?
- ת הוא רצה להיות קרוב לת"א, לועד הפועל של ההסתדרות. היה בזה ביטוי של יחס חיובי לענין. מדוע לא הסתדר הענין הזה? ודאי, כולל לא רצתה, אני מתאר לי. הוא אולי כן.
- ש ובאופן יסודי, מה היה מעמד של התנועה הקיבוצית בעיניו, ביחס ליתר הסקטורים בתפיסתו האידיאולוגית? או שזה השתנה בתקופות מסוימות.
- ת אינני יכול להגיד. היה לו כל הזמן יחס חיובי לתנועה הקיבוצית. בכל הופעותיו אינני זוכר איזה שהוא דבר שלילי לגבי הקבוץ. תמיד היו בהופעותיו התבטאויות וגם יחסו האישי היה חיובי מאוד לתנועה הקיבוצית.
- ש עכשיו, בכל זאת מגיע השלב של הקמת המדינה והעליה ההמונית ואז הוא בא בתביעות לתנועה הקיבוצית.
- ת זה היה הענין שהוא דרש את הענין של העבודה השכירה וחלק נענה לו. אנשי השוה"צ והקבוץ המאוחד, שהיו אחרי הפילוג, לא נענו לו. מבחינה הסטורית מי שעמד על עקרון העבודה העצמית זה ³³אם כי היה איזה ענין של עזרה רגעית, אבל זה הכניס את העבודה השכירה לתוך הקיבוץ (וזה עד היום הזה בעיה חמורה מאוד וקבוץ וקשה להתגבר על זה-איך יכול להיות שאפיקים יתגברו כשיש לו ודאי 600 פועלים שכירים. זה לא אפיקים - זה בעיה של טבריה. כעת נאבקים בעסק הזה). בענין זה השוה"צ לא

הפסיד מזה שהוא עמד על העקרון של עבודה עצמית, והתנגד לעבודה שכירה. אף קבוצה שהתנגד לעבודה השכירה לא הפסיד, להיפך - יצאו מבחינה חברתית יותר חזקים, התרגלו לעסק הזה אבל עבודה שכירה זה לא דבר חיובי בתוך הקיבוץ, גם כואב. באיחוד למשל כרגע יש מאבקים קשים מאוד ומעשים נמרצים. אני יודע שכעת יש החלטה או הצעת החלטה שבכל משק ששם תיהיה איזה עליה בעבודה שכירה, המשק הזה יחויב בתשלום 100% לקרו למלחמה בעבודה שכירה לאיחוד. כיום זה 5%, אבל הם כרגע נאבקים מאוד בעבודה שכירה. לעבודה השכירה יש השפעה שלילית רבה מאוד על הדור הצעיר. אם כי יש קבוצות צעירות שאין בהם עבודה שכירה. גם באיחוד.

ש טוב, את כל הפרובלמטיקה הזאת, הרי גם בן-גוריון הבין.
ת לא, הבט, כל דבר שבן-גוריון עסק בו או שהוא ראה אותו כמרכזי - זה היה הדבר המרכזי. בן-גוריון ראה אז את קליטת העליה, וזו באמת היתה בעיה חמורה מאוד. הגיעו במשך תקופה קצרה מאות ואלפים עולים, והארץ לא היתה מפותחת, ואז הוא חשב טוב, נציל. וגם קליטת אנשים בעבודה שכירה, הכנסת עבודה שכירה לקבוצים לגבי דידם זה היה דבר חיובי. לגבי חייו החברתיים והתפתחותו החברתית של הקבוץ, ובייחוד של הדור הצעיר בתוכו, זה היה דבר שלילי. וזה עד היום הזה, כי הדור הצעיר רואה את הדברים לגמרי אחרת, מתרגל לעסק הזה. לא מזמן קראתי ב"שדמות", חבר אחד אמר: "איש עדות המזרח רואה בחבר הקבוץ במשק מנהל עבודה, במפעל האזורי מנהל עבודה, בצבא קצין. לעזאזל הוא אומר - הם בכל המקומות. מה יהיה איתנו?"

ש והויכוח הזה לא גרם לאיזה שהוא קרע לבין בן-גוריון ובין התנועה הקבוצית?
ת לא, לא על זה. הקרע היה כבר קים אז כשבן-גוריון טען את ה"ביש ונכלם". בן-גוריון הופיע בכנסת ואמר: "אני בוש ונכלם על זה שהתנועה הקבוצית סגורה בפני העליה וטוענת את זה בשם העבודה העצמית".

ש אז היה הקרע?
ת לא הקרע היה לפני זה, בקבוץ המאוחד. הפילוג בין סיעה ב' והמפלגה היה עוד הרבה יותר לפני זה.

ש ואח"כ הפילוג בתנועה הקבוצית.

ת הפילוג בתנועה הקיבוצית היה ב- 1951/2.

- ש האם בן-גוריון בענין הזה ניסה למנוע את הפילוג? ניסה להתערב בענין?
- ת לא. בן-גוריון, נדמה לי, בתקופה ההיא לא התערב. הוא לא התלהב מהפילוג בקבוץ המאוחד. זוהי האמת.
- ש אבל מצד שני, הוא לא מצא עוז לתבוע לא לפלג? מה קרה? או שהדברים סותרים ניטרלו אותו, איכשהו או שבעצם הוא לא היה חבר ולכן הוא לא יכול היה להתערב.
- ת לא, לא בגלל זה. אני חושב שבתקופת הפילוג בקבוץ המאוחד בן-גוריון היה אז מאוד שקוע בעניני המדינה והממשלה וכל זה, והוא לא היה פעיל בפילוג הזה. ככל ככל לא היה בחיים.
- ש וטבנקין משך לפילוג?
- ת כן. אני לא יכול להגיד אם הוא משך, וזה לא כל-כל פשוט.
- ש לא. בקרוב תהיה הועידה בקבוץ המאוחד, הרוב ^{אזכור} ~~הגדול~~ הוא בעד האיחוד.
- ש ובאיחוד בודאי יש רוב מוחלט בעד.
- ת באיחוד גם כן. שם יש איזה קבוצה קטנה, כנראה בין הוותיקים, נגד האיחוד. אבל הרוב בעד. תהיה בקרוב ועידה, נראה מה ^{הקו} ~~שהם~~ יחליטו.
- ש כמה התבטא הכושר הארגוני של בן-גוריון?
- ת הוא אירגן את צה"ל.
- ש בתחום המפלגתי למשל?
- ת בן-גוריון היה מדריך, מיעץ, היה משתתף בבירורים.
- ש בד"כ, היית אומר, שכשהיו בעיות אירגוניות היה בן-גוריון מופיע?
- ת כן. הוא בכלל היה מתערב והיה יודע את הדברים. בן-גוריון היה מנתח כל מערכת בחירות לפרטי פרטיה. למד את זה. הוא ידע לנתח בחירות כמעט כמו חנוך סמית ה.ט. היום. הוא ידע את הבעיות האירגוניות של המפלגה כהוגן.
- ש אמור לי בבקשה, במערכות בחירות בן-גוריון היה מתגיס יותר מאחרים?
- ת בן-גוריון היה איש אקטיבי בכל. הוא היה איש בעל כושר עבודה רב והוא היה מופיע באספות, ובהתיעצויות ובמאמרים.

97

- ש אני קראתי באחד הדיונים דוקא משנות ה-30, אולי תחילת שנות ה-40, שיש תלונות על זה שהמנהיגים האחרים לא נוסעים למשקים, לא נוסעים לשובים - יש איזו הזנחה. אבל לגבי בן-גוריון אומרים שהוא בין היחידים שמקפידים לנסוע ולהפגש.
- ת הוא היה איש פעיל, ברל היה גם-כן פעיל. אבל בן-גוריון ודאי עבד הרבה. הוא היה איש עשיה רב.
- ש כמה שעות עבד ביום, בתקופה שאתה עבדת במחיצתו?
- ת קשה להגדיר. אומרים שהוא היה ישן שעות מועטות בלילה, ובכל היום היה עובד או לומד. הוא היה איש עבודה רב.
- ש אחרי הקמת המדינה נפגשת איתו, והוא כבר ראש ממשלה. היתה לך הרגשה שהתפקיד שינה אותו במשהו?
- ת לא. גם כשהיה ראש ממשלה אפשר היה לפנות אליו בכל ענין, והוא היה עונה בכל ענין. אם לא היה לו ענין לטפל בנושא הזה, אז זה היה בגלל איזה שיקולים אחרים. אבל זה לא היה בן-גוריון אחר - מבחינה אישית זה היה אותו בן-גוריון.
- ש ולא היה "אדוני ראש הממשלה" ו"מר" ?
- ת לא, לא. מבחינת פשטותו או עממיותו הוא נשאר אותו האיש.
- ש ולא היתה הרגשה של איזו שהיא חציצה?
- ת לא. אני מתאר לי שבליבו הוא חשב - מה רוצים ממני, מה, ראש ממשלה. הוא היה איש עם עקרונות אידאיים מוצקים מאוד. מה קרה לו בסוף? טוב, איש לא יודע. אולי יש משהו ביומניו שהתגלה, או משהו אחר כי, הבט, הוא התפלג ואח"כ בשנים האחרונות הוא, אפשר להגיד כך, חזר בו מהענין הזה. ייתכן והוא לא חזר עד כדי כך שיחזור למפלגה, אבל הוא השתנה.
- ש איש תנועת העבודה הוא היה תמיד. הוא לא הכחיש את זה.
- ת בשנים האחרונות, לאחר הפילוג כשהיה כבר בשדה-בוקר, אני חושב שהוא שינה את יחסו. לא מבחינה אירגונית - הוא לא חזר למפלגה, אבל אני חושב שהוא שינה את יחסו לענין. לחברים?
- ת לא, גם למפלגה. ודאי ביומניו צריך להיות בטוי לזה.

- ש כן, אבל מצד שני. הבטוי המובהק זה מלחמתו נגד אשכול בענין ה"פרשה".
- ת ענין ה"פרשה" לא שיק לענין המפלגה או לא מפלגה. אני חושב שהוא צדק בענין הפרשה.
- הוא רצה ברור משפטי. מדוע לא נתנו לו - לא ברור לי.
- ש בזה הוא ראה סמל להידרדרות.
- ת אני חושב שבזה הוא צדק. אני לא חקרתי ולא יכול להגיד מה היתה אשמתו של לבון, אבל הוא דרש ברור משפטי. ואשכול טשטש את הענין קצת, או השתדל לטשטש. כונתו של אשכול היתה כונה טובה, אבל ... ענין פרשת לבון לא שיק לענין המפלגה. וראי זה קלקל יחסים, אבל גם זה לא נבע מתוך המפלגה. לבון בעצמו נכשל על לא דבר. הוא היה איש מוכשר. לבון היה אחד האנשים המוכשרים במפלגה. פתאום הפך לאקטיביסט, כשהיה שר הכטחון. טוב, היות ואני לא חקרתי ואיש לא חקר, אני לא יכול לדבר על הענין הזה. אבל אני חושב שבן-גוריון צדק בזה שדרש ועדה משפטית.
- ש גם אחרי הענין הוא לא סילק את לבון, כיון שאתרי ה"פרשה" לבון היה מזכיר ההסתדרות.
- ת כן, אבל בן-גוריון לא היה איש רך, בן-גוריון לא סלח לו את הענין. אם בן-גוריון היה משוכנע במשהו. אז כמו שאתה יכול לשנות עמוד בטון, ככה יכולת לשנות את בן-גוריון, ובן-גוריון היה די משוכנע...
- ש יחסי ההסתדרות והמפלגה אצל בן-גוריון: איך ראה את המפלגה וההסתדרות, ואיך תיפקד בין שני הגופים האלה?
- ת אני אז עבדתי איתו, ולא הרגשתי כל הבדל. מה שלמפלגה למפלגה, ומה שלהסתדרות להסתדרות.
- ש ולא היתה בעיה של טשטוש תחומים?
- ת לא, לא. יכול להיות שאז הוא השקיע יותר מרץ, והוא ראה את מרכז עבודתו בהסתדרות. לא היו יחסים קשים בין ההסתדרות למפלגה.
- ש לא, אבל היא מנסה מידי פעם לעשות הכתנות בין המפלגה לבין ההסתדרות..
- ת בן-גוריון היה מידי פעם נותן ניסוחים שונים. כל ימיו, גם כשהיה מזכיר ההסתדרות הוא שמר על המפלגה - שמר, פעל, ניהל את ויכוחיו במפלגה ועם השוה"צ ועם הרכיזיוסטים.
- ש במה נשתנה מעמדו של בן-גוריון במפלגה במשך השנים ואחרי הקמת המדינה?

- ת אותו המעמד, הוא היה האיש הראשון.
- ש להערכתך לא השתנה כלום? או שמבחינה ביולוגית פשוט הוא נשאר כמעט יחיד, ב- 1953 כבר לא נשארו מהעליה.
- ת לא, היו עוד.
- ש ברל איננו מקודם, ורמז איננו וטבנקין במפלגה אחרת.
- ת זה לא בגלל זה השתנה. עד הפילוג הוא היה איתו בן-גוריון גם כראש ממשלה וגם כמזכיר ההסתדרות.
- ש אתה אמרת לי שאתה זוכר התפרצויות של בן-גוריון.
- ת ודאי שהיה מתפרץ. בועידת רחובות - ההתפרצות הזאת שלו נגד סטאלין "הגרוזיני ההם". כן, זה יכול להיות. דובר על רוסיה, אז הוא הופיע וצעק "החם הגרוזיני", הוא היה צודק בעניין זה.
- ש והתפרצויות בסיטואציות אחרות?
- ת הוא היה מתפרץ, אבל התפרצויותיו לא היו על רקע אישי. תמיד היו בקשר לויכוח אידאולוגי. אני לא יכול להגיד שהוא התפרץ נגד איש זה או אחר, זה אינני זוכר. במידה והיו לו התפרצויות הן היו בויכוחים אידאים.
- ש אתה הגדרת אותו כדמוקרט.
- ת הוא היה דמוקרא - היה מקבל החלטות רוב. הדבק הכולט היה העניין של קבלת המשאל על ההסכם עם ז'בוטינסקי. אני זוכר שאז היה לו נאום בועד הפועל הציוני, אחד הנאומים המבריקים שלו. הוא הסביר מדוע מקבל. הוא בעצמו היה בעד ההסכם, אבל דין רוב התנועה הוא הדין.
- ש לאנשים לא היה חשש להביע דעה על החלטותיו?
- ת לא, לא היה. מכל מקום לטבנקין לא היה פחד להביע, וגם לא לברל. לא הורגש דבר כזה.
- ש האיש מהשורה היה אז חפשי להביע את דעתו.
- ת לא היו מקרים שכן-גוריון היה נוגד באמצעים נגד מישהו שלא היה בדעתו? להרחיק אותו, או דברים מסוג זה?
- ת לא. אינני יכול לומר זאת. יכול שכאשר הוא ראה איש כמתנגד הוא לא היה מתקרב אליו, או משהו כזה. אבל הוא לא הרחיק מעבודה או מתפקיד.
- ש בעניין של אהבתו ל"אומרי הן", או לא אהב יסמנים (yes men) יש חילוקי דעות.
- מה אתה חושב?

ת ייתכן שבשנותיו האחרונות היה יותר רגיש לענין של מי איתו ומי בין מתנגדיו. אך, לא! כל ימי פעילותו הנורמלית יחסיו לא נקבעו על יסוד חילוקי דעות. היה משה שרת שעשה רבות, והיה ברל שענין הגיוס לא הלך לו חלק, לא היה קל. היו קודם כל אנשי השוה"צ, ואחרי זה מאנשי סיעה ב' שהיו נגד הגיוס לחו"ל, שחשבו שכל הכוח צריך להיות בארץ. אם כי הם נתנו את חלקם. אנשי סיעה ב' ואנשי השוה"צ התגייסו. אני זוכר שפעם דברתי עם גלילי אמרתי - "גלילי, איפה אנשי סיעה ב'? מדוע אינם מתגייסים?" והוא ענה: "מה אתה רוצה? אנשי סיעה ב' בקבוץ המאוחד התגייסו?" באמת אנשי סיעה ב' התגייסו, בן-אהרון היה.

הוא מלך ב. ו. א. א. א.

ש בן-גוריון היה פעיל בענין?
ת אנני יכול לומר שלא היה פעיל, אבל, בעיקר משה שרת עסק בזה מבחינה פוליטית. וברל עסק בזה הרבה מבחינת הכשרת הלככות. ענין הגיוס הלך בקושי רב מאוד. בסיכומי של דבר זה הגיע למספרים גדולים, אבל היה זמן שהיו קשיים גדולים. היתה תקופה שהיה גיוס רק מהמעפילים שהגיעו לארץ, אח"כ כשהתקרב ענין הבריגדה שוב היה גל של התגייסות גדולה בארץ. בהתחלה מצב היהודים היה קשה, הבריטים הציקו. אבל נדמה לי שמבחינה פוליטית נשא בעסק זה משה שרת ומבחינת הכשרת לככות ברל. כמוכן גם בן-גוריון היה בעד, והשתתף בכל מיני דברים.

ש אתה זוכר מקרים שבן-גוריון בהתנהגותו הפתיע אותך?
ת אינני יכול להגיד שהפתיע. היו לבן-גוריון לפעמים איזה הופעות שהן יוצאות דופן, נידמה לי.

ש למשל?
ת בד"כ בן-גוריון היה איש עקבי מאוד, הוא עסק בנושא העבודה העברית, ועסק בו באופן היסודי ביותר. האיש שתרם לענין העבודה העברית, להסברתה, ובהל עבודה מלחמה צבורית היה בן-גוריון והוא עשה בזה גדולות. כך גם ענין המדינה, וענין בלטימור. בזמן שבן-גוריון עסק בהסתדרות הוא עסק בדבר הגדול והקטן ביותר.

ש אבל אמרת שהיו לו בכל זאת הופעות יוצאות דופן, לפעמים, שאנשים לא הבינו אותן.
ת אינני יכול להיזכר באיזה שהוא דבר בולט בייחוד. בענין הסכם ז'בוטינסקי היה ויכוח

- גדול מאוד, ורבים לא הבינו את זה.
- ש במהלך השנים אתה ראית את בן-גוריון משתנה? לא רק מבחינה פיזי, בודאי, אלא מבחינת פנימיותו?
- ת כשהוא נכנס לענין המדינה וראה אותה במרכז, היו לו קווים מסוימים אותם ראה במרכז הענינים. והיו דברים שרבים לא הסכימו איתו. למשל, ענין ביטול תנועות הנוער. היו רבים שלא הסכימו איתו. והוא טעה בזאת - הוא חשב להקים תנועת נוער ממלכתית. התחיל במרץ רב, ונכשל.
- ש מדוע זה נכשל?
- ת בן-גוריון ידע שענין של תנועת נוער צריך לכנות שנים רבות, וזה לא כל כך פשוט. "הנה יש מדינה, אין דבר למעלה מזה, נקרא את הנוער, והנוער ילך לזה". והנוער לא הלך.
- ש יצא לך לראות או לשמוע תגובות שלו על כך?
- ת לא נפגשתי איתו הרבה לאחר מכן.
- ש בכנסת הראשונה ראית אותו, ואתה זוכר את היום שבו הוא החליט להעביר את ירושלים?
- ת כן. אני זוכר. הוא הכריז על הקמת המדינה, בו בזמן שרבים התנגדו לענין הזה, והוא בא וקבע את זה.
- ש אותו הדבר בענין ירושלים?
- ת לא. בענין ירושלים אינני יודע אם שפרינצק התנגד לזה. על ענין ירושלים החליטו. בזה היה איש החלטה.
- ש הוא העביר את הענין הזה קודם בסיעה בכנסת?
- ת ענין ירושלים? אינני זוכר.
- ש או באיזה שהוא מוסד מפלגתי? מענינת הטכניקה שבה העביר החלטות.
- ת הוא היה מארגן. אני זוכר ענין הפריצה לנגב. הוא כינס את הועדה הפוליטית ואמר: "הנה רבותי כל מה שהצגנו, אין לזה ערך רב, אם אנחנו לא נכבוש את הנגב. אנו יודעים שיש הרבה חברים שאינם מוכנים שנעשה ^אאני הפחדן הגדול ביותר מכם אבל אם אני בוחר בין זה שתהיה לנו א"י שאפשר שאפשר יהיה לחיות בה ובין זה שלא, אני מחליט". ואז כינס את

הועדה הפוליטית של המפלגה. היא הכריזה על הפריצה לנגב. לגבי העברה לירושלים, אינני זוכר.

ש אתה היית מעורב בעניין ניצנה? אתה זוכר פגישות עם בן-גוריון בעניין הישובים בנגב?
ת כן, הוא היה בעד הקמת הישובים.

ש היוזם או...?

ת הוא היה גם היוזם. בחבורה היה הרצפלד והיה ספיר והיה בן-גוריון ואליהו ושאל ועוד אנשים. הויכוח הגדול שלו בעניין לכיש. הלא גם השוה"צ וגם סיעה ב' התנגדו ללכיש, הויכוח שאין מים ואין קרקע, לא כדאי, לא יהיה. והוא הכריע ובצדק.
ש נדמה לי שעניין לכיש היה יוזמה שלו.
ת כן, ודאי. בזה עשה גדולות אז עבד איתו לובה אליאב.

חתימת המרואיין

תאריך: